

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DİNİN (İSLÂM) SOSYAL BÜTÜNLÜ- ĞÜN SAĞLANMASINA KATKISI

- The Aid of Religion to Construct Social Unity in the Globalization Process -

Doç. Dr. Selim ÖZARSLAN

Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi
sozarslan1@firat.edu.tr

Abstract: *Today the world lives in the process of globalization. Although the term globalization is widespread there is no original definition for this concept. Salvation of globalization's world is reserve in the doctrine of Religion Islam. It is explained by Mohammed (peace upon him) the last prophet of God. I think all Islamic sciences and thought must be reviewed. In that case, Islam will able to direct to mentality, thought, science, culture, economy and social community. Thus, Islam will be aforementioned in the global world.*

Key Words: Globalization, religion, Islam, social unity, environment, terror, social peace.

1- Giriş:

Küreselleşme ya da globalleşme rüzgarı bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de etkisini gösteren ve etrafında çokça tartışılan bir konu olarak karşımızda duruyor. Küreselleşmenin ne olup olmadığı konusunda birbirinden farklı bir çok görüş bulunuyor. Bu hususta değişik fikirlerin olması da gayet normal görülmelidir. Çünkü, küreselleşme kavramı tamamlanmış bir olguyu değil, şu an tartışılırken bile evrimini devam ettiren bir fenomeni temsil ediyor. Kimileri küreselleşmeyi insani faaliyet ve etkileşimin iktisadî yönüyle, kimileri siyasî ve hukukî boyutuyla ele alıyor. Kimileri de askerî, teknolojik, kültürel ve çevresel boyutlarıyla soruna yaklaşmanın daha doğru olacağını düşünüyor.

2- Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, 20. yüzyılın son çeyreğinde teknoloji ve telekomünikasyondaki gelişmeler akabinde dünyanın iyice küçülme, ekonomik ve siyasî sınırların giderek ortadan kalkması ve sonuçta maddî ve manevî değerlerin milli sınırları aşarak dünya çapında

yayımlaşıyla, ülkeler ve milletler arasında ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel etki ve ilişkilerin giderek artması¹ olarak tanımlanmaktadır.

Küreselleşme bir taraftan ulus devletlerin varlığını tehlikeye sokup, önlerine yeni imkanlar sunarken, diğer taraftan da onları aşılması gerçekten güç sorunlarla karşı karşıya getiriyor. Bu sebeple insanlar ister küreselleşme taraftarı olsun ister olmasın bu süreç, kişi, kurum ve kuruluşları yeniden yapılanmaya ve kendilerine çeki düzen vermeyi kaçınılmaz kılıyor.

Küreselleşme süreci insanları bir çeşit dünyalı olmaya ve dünyalaşmaya adeta yönlendiriyor. Günümüzde bireyler, toplumlar ve devletler ekonomik açıdan gitgide birbirlerine daha bağımlı hale geliyor.² Milli ekonomi, milli siyaset, milli politika, coğrafi açıdan milli sınırlar adeta yok olma ile karşı karşıya bulunuyor. Zaten Malcolm Waters küreselleşmeyi “toplumsal ve küresel düzenlemeler üzerindeki coğrafya ile ilgili sınırların ortadan kalkma süreci ve insanların da bu sürecin farkında olmaları” şeklinde tanımlamaktadır.³ Başka bir küreselleşme tanımı de şudur: “Bütün toplumları, ülkeleri, organizasyonları, aktörleri ve bireyleri tabii ki farklı değer yargılarıyla çift taraflı bağımlılık kompleks sisteminin içine çeken, sınırlar ötesi etkileşimlerdeki bir artışı ve yoğunlaşmayı ifade eder.”⁴ Yapılan tanımlamaların ortak noktası, dünyanın tek bir mekan ve bir bütün olduğu şuuru ve insanlar tarafından bunun farkına varılmasıdır. Bu farkına varmışlık ne derece içselleştirilebilirse, küreselleşmenin getirdiği sorunlarla o derece baş edilebilir.

3-Din Ve Din Olgusu

İşte bu aşamada yani küreselleşmenin yaygınlaştığı bir dünyada toplumların maddi ve manevi huzurlarını sağlamada dinin rolü ne olacaktır, sorusuna cevap aramalıyız. Söz konusu soruya cevap ararken öncelikle “din nedir” ve “hedeflediği gaye nedir” sorularına anlamlı karşılıklar bulmalıyız.

¹ Çarıkçı, Emin, ‘Son yüzyılda Dünya Ekonomisi ve Türk Dünyası’, *Milli Kültürler ve Küreselleşme*, Konya, 1998, 47.

² Bolay, Süleyman Hayri, ‘Küreselleşme ve Millî Kültürler’, *Siyasî, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme*, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002, 58.

³ Duralı, Teoman, *Çağdaş Küresel Medeniyet*, Sunuş Yay, İstanbul, 2000, 5.

⁴ *Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik*, Konreal Adenaner Vakfı, Ankara, 2001, 42.

Arapça'daki din kelimesinin köküyle ilişkin olarak birbirinden farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bunlar arasında bu kelimenin Arâmî- İbrânî bir kökten geldiği, Orta İran'dan alındığı gibi görüşler bulunuyorsa da onun Arapça bir kelime olduğu görüşü daha yaygın bir kanaattir.

Dâne-yedînu-dinen ve diyâneten" şeklinde Arapça sözlüklerde bulunan ve çoğulu "edyân" olan din kelimesi, şu anlamlara gelmektedir: Cezâ, Mükâfat, hesap, hüküm, boyun eğme, itaat, ibadet, âdet, hâl, kanun, şeriat, yol, mezhep, millet vb. Yine aynı kökten yani dâne- yedînu kökünden gelen "deyn" kelimesi ise borçlanma, ödünç alma anlamlarına gelmektedir.⁵ Bu anlama gelen "deyn" kelimesi Kur'an'ı Kerim'de çeşitli ayetlerde kullanılmaktadır.⁶

Din kelimesinin ifade ettiği bu manalar genellikle dört kategoriye ayrılarak ele alınmıştır.⁷

a- Ceza, mükâfat, hüküm ve hesap.

Fâtiha sûresindeki "Mâliki yevmi'd-din"(Din (ceza ve mükâfat) gününün sahibi) ayetindeki ve Nûr sûresi 25. ayetteki "din" kelimesi ceza, mükâfat ve hesap anlamında kullanılmıştır.⁸

b- İtaat, tâat, hizmet, ibadet, teslimiyet: Bu kelime Araplar arasında boyun eğme, hizmet etme manalarında da kullanılmıştır. Kur'an'da geçen "İnnallâhestafâ lekumu'd-dine"⁹ (Allah sizin için bu dini seçti) ayetindeki "din" kelimesi şeriat, boyun eğme ve ibadet anlamında kullanılmıştır.

c- Hakimiyet, üstün gelme, zorlama, zelil ve hakir kılma:

Nahl sûresi 52. ayetindeki "lehu'd-dînu vâsiben"(Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Din de yalnız O'nundur.) "din" kelimesi, hakimiyet, üstünlük anlamındadır.

⁵ İsfehânî, Ebu Kasım Hüseyin b. Muhammed, Ragıb, *el-Müfredât fi Garibi'l- Kur'an*, İstanbul, 1986, 253.

⁶ Bkz. el-Bakara, 2/ 282; en-Nisâ, 4/11-12.

⁷ Tümer, Günay- Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak yay. Ankara, 1993, s. 1-2.

⁸ Matürîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Âyât ve's- Suver min Te'vilâti'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Vanlıoğlu, Müraca, Bekir Topaloğlu, İstanbul, 2003, s.17

⁹ el-Bakara, 2/132.

d- Âyet, yol, kanun, şeriat, millet ve mezhep:

Araplar din kelimesini âdet anlamında da kullanmışlardır. Örneğin “Mâzâle zâlike dînî ve deydênî” (Benim âdetim budur) diyerek din kelimesini âdet ve alışkanlık anlamında kullanmışlardır. Kur’an’da din kelimesi bu dört kategorideki anlamları da içerisinde barındıran bir nizam anlamında da kullanılmıştır.¹⁰

İslâmî kaynaklara göre din, “Akıl sahiplerini kendi hür iradeleriyle peygamberlerin getirdiklerini kabul etmeye davet eden ilâhî emirler manzumesi” olarak tanımlanmıştır.¹¹ Bu tanım aynı zamanda dinin terim/ istilâh manasını ifade eden en meşhur tanımlardan birisidir.

Genel olarak din kelimesi, bireyin ya da toplumun doğru kabul ettiği veya tutum, eylem ve davranışların onunla düzene sokulduğu bir şey anlamında kullanılmaktadır.

Din, Allah’ın kendi rahmet, adalet ve hikmetini dünyaya öncelikle ve doğrudan dinin kurucusu aracılığıyla kendi vahyinde gösterdiğine olan inanca ya da emin olmaya dayanmaktadır.¹²

Dinler insana kendisi ve içinde yaşadığı kainat hakkında bir fikir verir. İnsan dinlerde kendi neliği/mahiyeti ve kainattaki yeri hususunda bilgiler bulur; en önemlisi de kendi başlangıcını ve sonunu görür. Dolayısıyla din insan oğlunun temel problemlerini belli bir açıdan açıklayan (ilâhî) bir sistemdir.¹³ Din insanın maddi ve manevî bütün ihtiyaçlarına anlamlı cevaplar verir. Bu noktada o, insanın zihnini meşgul eden en soyut metafizik problemlerden tutunda yaşadığı hayata ait pratik davranış kurallarına kadar her konuda bireyi aydınlatmayı, ona yol göstermeyi amaç edinmiştir. O halde din mutluluk ve huzur yoludur.

¹⁰ Söz konusu bu nizamı belirtmek ve diğer din kelimelerinden ayırmak için Kur’an’da şu deyimler kullanılmıştır: Dînu’l-Hak (Fetih, 48/ 28; Saff, 61/9; Tevbe, 9/ 29,33); Dinen kıyemen, Dinen kayyimen (el-En’am, 6/161, er-Rum, 30/43; et-Tevbe, 9/36; Yusuf, 12/40; Dînullah (Allah’ın dini) en-Nûr, 24/2; en-Nasr, 110/2.

¹¹ Cürcanî, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, *Kitabü’t-Ta’rifât*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1416/1995, s. 105.

¹² Nortbourne, Lord, *Modern Dünyada Din*, Çev. Şahabettin Yalçın, İstanbul, 1995, 11-12.

¹³ Güngör, Erol, *İslâm’ın Bugünkü Meseleleri*, Hicretin 15. Yüzyılına Armağan, Ötügen Yay.İstanbul, 1991, 113.

Bu bağlamda dinin doğasında anarşi, kaos ve şiddete yer verilmemiştir. Çünkü akıllı sahibi insanlar hür iradeleriyle kendilerini, insanî değerlerini ve geleceklerini yokedecek şeyleri benimseme eğiliminde değildiler.

4- Belli Başlı Küresel Sorunların Çözümüne Dinin (İslâm) Katkısı

Din, milletlerin kültür dokularının oluşmasında ve güçlenmesinde önemli bir yer tutmakla birlikte aynı zamanda sosyal barış ve refahın, birlikte yaşama arzusunun gelişip yaygınlaşmasında da aktif bir role sahiptir. Küreselleşme, kültürlerin asimilasyonunu değil, farklı kültürlerin birlikte yaşamaları iradesini desteklemektedir. Bu noktada dinin barış içinde birlikte yaşama projesi daha da bir önem kazanacaktır.

Din, kaynağı itibariyle içindeki varlıklarla birlikte bütün evrenin yaratıcısı Allah'a dayandığından mutlak manada barışı, huzuru ve güven duygusunu öne çıkaran ilahî kanunlar manzumesidir. Dinin temel hedefi, insanları hem bu dünyadaki hem de öteki dünyadaki yaşamlarında mutluluğa /saadet ulaştırmaktır.

Globalleşen ya da küreselleşen dünyada din ayrılığın, kaosun, çekişme ve uzlaşmazlığın kaynağı değil, bilakis, birlikteliğin, dirliğin, ahengin, huzurun ve uzlaşmanın temel dinamiklerinden biri hatta en önemlisi olmalıdır.

Küreselleşen dünyada her şey çok çabuk değişiyor. Bu değişimden yalnızca siyasal politikalar etkilenmiyor; din, mezhep, dinî değerler, kimlik değerleri, ideolojiler, ahlak ve felsefe gibi kutsal, sosyal ve kültürel değerler de nasibini alıyor. Bu alanlarda önceden bilinen ve yaygın olanlardan farklı görüşler, eğilimler ve kavramlar geliyor. Bu yöndeki gelişmeler bir yönüyle zihnî ve kültürel zenginleşme olarak değerlendirilebilirse de diğer yönüyle toplumsal dejenerasyona ve çözülmeye, bilinç kirlenmesine hatta ve hatta çatışma ve kaosa varabilecek ihtimalleri bünyesinde barındırmaktadır. Bunu önlemenin yolu ise hoşgörü ve anlayış ruhunun geliştirilip, yaygınlaştırılmasından geçiyor. Bu ise dinin (İslam) öngördüğü bir yöntemdir.¹⁴ Bu yönteme sahip çıkılmalı ve geliştirilmesi için bütün maddî ve manevî imkanlar seferber edilmelidir kanaatindeyiz.

Küreselleşen dünyada İslam'ın insanlığa sunacağı katkı şu kategoriler çerçevesinde olabilir:

¹⁴ “(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna, hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde tartış, mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilindir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.” en-Nahl, 16/125.

1- İslâm son hak din olması hasebiyle evrenseldir; bütün insanlığa gönderilmiştir; bu yönüyle küresel bir dindir. Davetinde asıl olan güzel öğüt olup, ¹⁵zorlamaya yer yoktur. ¹⁶

2- Allah razzak-ı âlemdir. Yalnızca müminlerin rızık vericisi değildir.

3- Kainattaki bütün varlıklar emanettir, korunmalıdır. ¹⁷

4- Bütün işlerde Allah adaleti emretmektedir. ¹⁸

5- Yaratılmışlara şefkatle muamele asıldır. ¹⁹

İslam'ın olduğu gibi diğer dinlerin ortak amacı da dünyada barışı egemen kılmaktır. Ancak insanları bu yöne sevk edecek diyalog, barış ve sevgi gibi kelimeler dünya ölçeğinde yeterince yaygınlaştırılmamıştır. Dinler ve onların amacı olan barış ve sükun, şiddet ve savaşların yaygınlaştığı günümüzde daha da anlam kazanmaktadır. Bu sebeple bütün dinlerin özellikle de ilahî kaynaklı dinlerin mensuplarının, dünyada baskı ve zulmün ortadan kalkması, adalet ve sevginin egemen olması için el ele vermeleri azami önem arz etmektedir. Zira herhangi bir bireyin kendi inanç ve refahını sürdürmesinin yolu, öteki bireylerin yaşam ve inanç alanlarına saygı göstermesinden geçmektedir. Ancak barışı egemen kılma doğrultusundaki çabalardan hemen sonuç olmak kısa vadede mümkün gözükmemektedir.

İçinde yaşadığımız zaman dilimi global olarak dünyanın en güncel ve en önemli sorunlarını bağrında barındırmaktadır. Bunların başında yukarıda anılan güvenlik sorunları, yani şiddet ve terörün yaygınlaşması, çevre kirlenmesi, doğal dengenin bozulması, öldürücü bazı hastalıkların yaygınlaşması (Aids ve Sars gibi), insan ticareti, beyaz kadın ve organ ticareti, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ve mafya²⁰ vb. sorunlar sayılabilir.

¹⁵ en-Nahl, 16/125.

¹⁶ el-Bakara, 2/256.

¹⁷ Bkz. en-Nisâ, 4/58; el-Enfal, 8/27; el-Mü'minûn, 23/8; el-Meâric, 70/ 32.

¹⁸ Bkz. en-Nahl, 16/90.

¹⁹ Bkz. Âl-i İmrân, 3/ 159; el-En'am, 6/12; el-İsrâ, 17/24; er-Rûm, 30/21; el-Fetih, 48/29; el-Beled, 90/17.

²⁰ Aydın, Mehmet S, "Küreselleşmeye Genel Bir Bakış", *Siyasî, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme*, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002, s. 20.

4.1. Doğal Dengenin Bozulması (Çevre Kirlenmesi)

Yaşanılan ve teneffüs edilen çevrenin kirlenmesi ve doğal dengenin bozulması, bu yer kürede yaşayan bitki, hayvan ve insan olmak üzere bütün canlıların varlığını ve geleceğini ciddi boyutlarda tehdit etmektedir. Bu sebeple globalleşmenin temel vasıtalarından olan teknolojinin kimyasal atıklar yoluyla neden olduğu çevre kirliliğine ve doğal dengenin bozulmasına karşı sivil bir oluşum olan çevreci grupların göstermiş olduğu tepkiler, tabiata karşı duyarlılığı vurgulayan dinî argümanlarla²¹ desteklenme yoluna gidilmelidir kanaatindeyiz.

Yüce Allah Kuranıkerim’de çevre kirliliğı ve doğal dengenin bozulmasının etkin sebebinin insanların kötü eylem ve davranışları olarak göstermektedir. “İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıkmıştır. Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.”²²

Bilindiğı gibi âlemde var olan her şey gibi yeryüzü de üzerinde barındırdığı sayısız nimetler ve güzelliklerle insanoğluna emanet edilmiştir. Söz konusu emanete, onun tabii dengesini korunmakla riayet edilebileceğı bilinen bir şeydir. Buna rağmen yukarıda belirttiğimiz gibi küreselleşme sürecindeki dünyada tabiatın tabii dengesi insan eliyle bozulmaya başlamıştır. Teknolojideki baş döndürücü hızlı gelişmelerin neden olduğu çevre kirliliğı, sanayi atıkları ve şehir çöpleri ekolojik dengeyi bozmakta adeta alt üst etmektedir. Ekolojik dengenin bozulması sonucunda hava, su ve toprak kirlenmekte, kirlenmenin ötesinde zehirlenmekte, buna bağlı olarak insanlara faydalı olan birçok bitki ve hayvan türü de yok olmaktadır. Ekolojik bozulmanın genetik bozulmaya neden olabileceğı de sıklıkla vurgulanmaktadır. Bunlara sosyal hayattaki bozulmalar da ilave edilince insanın, Allah’ın koyduğu değerleri hesaba katmamasının acı sonuçları ortaya çıkmaktadır. Her türlü cinsel sapıklıklar, buna bağlı suçlar, baskı ve şiddet ve nihayet nükleer dehşet, insanın sosyal hayatındaki bozulmanın en çarpıcı örneklerini oluşturmaktadır. Yüce Allah, doğal dengenin bozulmasına neden olan insanın, bunun acı sonuçlarının bir kısmıyla dünyada karşılaşacağına, asıl ceza ile ise ahirette karşılaşacağına bu ayetle göndermede bulunmaktadır.²³ İnsanın kendi eylem ve davranışları sonucu tabii

²¹ er-Rûm, 30/41; er-Rahman, 55/ 7-8

²² er-Rûm, 30/41.

²³ Muhammed Esed, *The Message of The Qur’ân, (Kur’an Mesajı Meal-Tefsir)*, Çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret yay. İstanbul, 1997, 828-829; Altuntaş, Halil, Şahin, Muzaffer, *Kur’an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara, 2002, 407.

dengeyi bozulacağına Kur'an'ın asırlarca önce temas etmiş olması onun mucizeliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

“Göğü Allah yükseltti ve mizanı (dengeyi) O koydu. Sakın dengeyi bozmayın”²⁴

Söz konusu ayetle de gök ve yerin yaratıldığı, aralarında bir düzen ve dengeyi sağlandığı belirtilmiş, bu dengeyi insanlar tarafından bozulmaması istenmiştir.

4.2. Şiddeti Yadsıma Bağlamında İslâm Dininin Dünya Barışına Katkısı

İslâm dini, hem adı hem de tabiatı itibarıyla insanlar ve dinler arasında barış ve huzuru öncelleyen bir yapıya sahiptir. Çünkü İslâm, özelde müntesiplerinin genelde ise bütün insanlığın maddi ve manevi saadet ve mutluluklarını sağlamayı temel gaye edinmiştir.²⁵ Bu sebeple diğer din müntesipleriyle konuşup-görüşmeye diğer bir deyişle diyaloga her zaman açık olmuştur. İslâm'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim diğer din sahiplerini Hak üzerinde birleşmek ve anlaşmak üzere diyaloga çağırılmaktadır:

*“(Resûlüm!) de ki: Ey ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allah'tan başkasına tapmayalım; O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, işte o zaman: Şahit olun ki biz Müslümanlarız! deyiniz.”*²⁶ Diğer din sahipleri bu ilahî ve İslâmî çağrıya kulak verirlerse, Müslümanlar, onların kendi inançlarını da bütün boyutlarıyla ortaya koyarak Kur'an merkezli tartışmaya ve diyaloga geçmişte olduğu gibi bugün de hazırdır ve yarın da hazır olacaktır.²⁷ İslam ve Müslümanlar bu anlaşma ve uzlaşma zemininin bütün insanlıkla birlikte Hıristiyan ve Yahudilerin yararına olacağını düşünmektedirler.

Kur'an, bütün insanları din, ırk, kabile, sosyal ve etnik sınıf ayrımı yapmaksızın iyilik ve hayır ekseninde birbirleriyle yardımlaşmaya, doğru ve güzel işlerde birbirlerine destek olmaya çağırılmakta, insanlık izzet ve şerefini yüceltmektedir:

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Kavimlere (millet) ve kabilelere ayırarak yeryüzüne yaydık ki, tanışasınız, yardımlaşasınız, iyilikte birbiri-

²⁴ er-Rahman, 55/ 7-8

²⁵ İbn Manzur, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut, 1996, VI, 345; Cürçânî, *Kitabü't-Ta'rifât*, 23.

²⁶ Âl-i İmrân, 3/64.

²⁷ Şerafettin Gölcük, *Din ve Toplum*, İstanbul, 2000, 350.

nize destek veresiniz. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır."²⁸

Kavgayı, savaşı, çekişmeyi aranızda yayıp, güçsüzleri ezersiniz diye farklı yarattık demiyor; tanışmayı, bilişmeyi, dayanışmayı, diyalogu ve hayır ve iyilikte yardımlaşmayı öne çıkarıyor.

Dolayısıyla İslâm'ın kaynağı itibarıyla ilahî din mensuplarıyla insanlığın hayrına olan doğru işlerde yaklaşmayı ve yardımlaşmayı teşvik ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu İslâm'ın insanlığa çok net bir mesajıdır.

Yüzlerce yıl öncesinden bütün dünyaya "*ya olduğun gibi görün ya da görüdüğün gibi ol*" diyen büyük din düşünürü Mevlana (1207- 1273)'nın bu özlemi, içinde yaşadığımız küreselleşme süreciyle gerçekleşmeye başlamıştır. Din özellikle İslâm açıklığa, şeffaflığa yani olduğu gibi görünmeye inananlarını çağırarak kalmıyor, bütün insanlığı rahmet ve şefkat duygularıyla buna davet ediyor.

Günümüzde şiddet ve terör olayları yerel ve bölgesel olmanın dışına çoktan çıkmış, küresel bir hale dönüşmüştür. İşte bu noktada İslâm'ın, insanlığı içine düştüğü bu şiddet, baskı ve kaos ortamından kurtaracak, onları hak ve adalet kavramları etrafında kenetleyecek temel değerleri bulunmaktadır.

Bilindiği gibi İslâm, barışı ve adaleti dinin temel unsuru sayan son ilahî dinin adıdır. Bu sebeple İslâm'la anarşi, şiddet ve terör bağdaşamaz ve bağdaştırılmaz. Zira terör eylemlerinde zorlama, şiddet ve baskı asli ilkedir.²⁹ Ancak son zamanlarda radikal İslâm adı altında İslâm'ı ve Müslümanları teröre bulaştırarak İslâm'ı dünya kamuoyunda olumsuz bir şekilde tanıtan gruplar bulunmaktadır. Bu durumun, dünyanın küreselleşmeye doğru hızla savrulduğu günümüzde, İslâm'ın evrensel mesajının anlaşılmasına büyük ölçüde engel teşkil ettiği gözlenmektedir. Oysaki İslâm'da savaş değil, barış esastır; temel prensiptir. Kur'an'da sulh yani barış övülmüştür:

*"Es-Sulhu hayrun./ Sulh (barış, uzlaşma) (daima) hayırlıdır..."*³⁰

²⁸ Hucurât, 49/13.

²⁹ Komisyon, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, Ankara, trs, 161; Özarlan, Selim, "Terör ve Kelami Perspektiften İslâm'ın Teröre Bakışı", *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C:11, Sayı:2, Elazığ-2001, s. 370.

³⁰ en-Nisa, 4/ 128.

Bu nedenle İslâm'ın kutsal kitabı Kuranikerim dinin kabulünde ve dini esasların uygulanmasında baskı ve zorlamayı kabul etmemiş, bu tavrını şu ifadelerle bütün dünya insanlığına ilan etmiştir:

*“Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâğutu reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir.”*³¹.

Kur'ân'ın bildirdiği “*dinde zorlama yoktur*” hükmü, istisnasız insanın bulunduğu her yer ve zamanda geçerliliğini sürdürmektedir. Baskı, korku ve şiddet kullanarak bir kişiyi Müslüman olmaya zorlamak ne kadar akla ve vahye aykırı ise, aynı şekilde, namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek vb. gibi dini ritüelleri/ ibadetleri yerine getirme konusunda zorlamak da akla ve vahye aykırıdır. Zira, Müslüman birey, hür iradesiyle, bilerek ve arzulararak ibadetlerini yerine getirme mutluluğuna erendir.³² Burada vurgulanan dinden kaynaklanan bir zorlamanın olamayacağıdır. Din, insanları inanıp-inanmama gibi temel insan haklarından olan hususlarda serbest bırakmıştır. Din, insanları öğretisini benimseyip-benimsememe hususunda özgür bırakmışken, bir takım bireylerin sekülerizm adına din üzerine baskı yapması makul görülmemektedir.

İslâm, dünyada barışı tesis etmeyi, insanların huzur ve refahını artırmayı gaye edinmiş bir dindir. Bu bağlamda Müslümanlıkla Hıristiyanlık ve diğer dinler arasında diyalogun artırılması dünya barışı ve huzuru açısından son derece önemli bir husustur. Söz konusu diyalogun istenilen düzeye gelmesi, bireyler, toplumlar ve dinî gruplar arasında hoşgörü, birlikte yaşama, sevgi ve saygı eksenli bir birlikteliğin oluşumuna yol açar. İnsanlığın aktüel olarak içinde bulunduğu güvenlik ve huzur ihtiyaçları da ancak bu minval üzere hareket etmekle karşılanabilir.

Hiç şüphesiz ki, içinde yaşadığımız modern dünyada ilerlemenin ve gelişmenin yeni dinamikleri buluş, yaratıcılık, uygulanabilirlik, estetik gibi değerlerdir. Genelde ilahî dinler özelden ise İslâm dinî söz konusu dinamikleri destekler mahiyette bir duruş sergiler. Ancak bazı ülkelerin sosyo - kültürel yapıları ekonomik ve sosyal girişimciliği engeller niteliktedir ve bunu aşmak da kolay görünmemektedir.

Psikolojik savaşın bütün unsurlarıyla yaşandığı bir güncellikte dünya genelinde özellikle ekonomik açıdan az gelişmiş ülkelerde, ekonomik ve sosyal barışı temin etmek için dinler arası diyalogun geliştirilmesi faydadan hâli değildir. Çünkü bazı ülkelerde

³¹ el-Bakara, 2/256.

³² Özarlan, agm, s. 370.

kişilerin ve toplumsal grupların kendi çıkarları için çalışmaları ayıp sayılmakta ve yadırganmaktadır. Yine bir takım ülkelerde politik, sosyal ya da dinî yapı, girişimi ve kalkınmayı desteklemek şöyle dursun önünde engel oluşturmuştur. Ülkemizde de buna benzer yaklaşımlar bir ara bolca sergilenmiş, zenginleşmek, gerektiğinden çok para kazanmak, yeni yeni yatırımlar yaparak iş alanını büyütmek hor görülmüş, bir nevi servet ve sermaye düşmanlığı yapılmıştır. Böyle bir anlayışın gerisinde vahyî temellerden yoksun çarpık bir din anlayışı-özellikle dar çerçeveli ve durağan (statik) bir fıkıh anlayışı- ve dünyaya sırtını çeviren tükenmiş ve özünden saptırılmış mistik-tasavvufî anlayış yatmaktadır. Halbuki vahyî temelleri üzerine inşa edilen din anlayışının bireysel ve toplumsal gelişme ve huzuru amaçlayan kalkınmaya olumlu katkı sağlayacağı pek tabiidir.

Bölgesel ve küresel barış hakça üretilip, adilane bölüşülen bir ortamda gelişebilir ki, bu ortamın oluşmasını sağlayan faktörlerin başında din gelir. Din bunu nasıl sağlar? Tabii ki ahlakî denetim ve yaptırım ilkesiyle. Ahlakî denetim ve yaptırım ifadesiyle İslâm dini ve düşüncesinde önemli bir yere sahip olan “*el-emru bi'l-ma'rûf ve'n-nehyu ani'l-münker*” yani “*ma'rûfu/ iyiliği emretmek, yaptırmak, münkeri/ kötülüğü yasaklamak, engellemek yani yaptırmamak*” kavram ve prensibini kastediyoruz. Bu ilke tamamen dinî nassa yani Kuranikerim'e dayanan bir prensiptir. Dinin sahibi yüce Yaratıcı özelde inananlara genel de ise bütün insanlığa şu çağırışı yapmaktadır:

*“Sizden hayra çağırın, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”*³³

Başka bir ayette de adaletli davranmanın iyiliği, fenalık ve azgınlığında kötü olduğu bütün açıklığıyla vurgulanmaktadır.

*“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”*³⁴

Burada dinin sahibi ve bütün alemlerin var edicisi Yüce Allah, dünya düzenini sağlayan üç aslı esasa uyulmasını öngörürken, buna mukabil üç çirkin davranıştan da uzak durulmasını istiyor. Adalet, ihsan ve akrabaya yardım, uyulması istenen ve kendileriyle dünya nizamının sağlandığı esasları teşkil ediyor. Uzak durulması istenen ve dünya nizamını sarsıcı etkiye sahip olduğu bildirilen eylemler ise fuhuş, münker ve zulüm takdim edilmektedir. Ayetteki fuhuş (fahşâ) kavramı yalan, iftira ve zina vb gibi söz veya

³³ Âl-i İmrân, 3/104.

³⁴ en-Nahl, 16/90.

fiille işlenen günah ve çirkinlikleri ifade ederken,³⁵ münker kavramı din ve akliselimin beğenmeyip kötü/fena kabul ettiği bütün iş, eylem ve davranışları³⁶ içermektedir.

Dünya düzeninin kendileriyle sağlanacağı temel esaslardan adalet, her şeyi tam olarak yerine yetirmek, ölçülü davranmak ve herkesin hakkına riayet etmek anlamına gelmektedir.³⁷ İslâm bu ilkeye azami derecede özen göstermektedir.

Dünya düzenini sağlayacağı bildirilen üç aslı esasın sonuncusu olan ihsan ise, hayır yapmak, iyilik etmek, başışta bulunmak ve istenilen şeyi gerektiği gibi yerine getirme³⁸ anlamlarını içermektedir.

Bu bağlamda tarihimizi incelediğimizde sosyo-kültürel ve iktisadî yapımızın oluşmasında dinin önemli bir faktör olduğu gerçeğiyle karşılaşırız. Çok uzağa gitmeden yakın geçmişimizi temsil eden Osmanlı Cihan Devleti (1299-1923)'nin barış ve huzura dayalı siyasal sisteminin oluşmasında dinin etkin rolü olmuştur. Bu olgu da göstermiştir ki din, tarihin derinliklerinden günümüze kadar (her zaman) bireylerin ve toplumların hayatında etkin bir değer olmuş, insanın hayatta aradığı anlam arayışına katkı sağlamış, insanı yüce değerlere doğru yükseltmede birinci derecede etkin rol oynamıştır.

Osmanlı Cihan Devleti dinin barışçı etkisiyle yönetimi altındaki bütün coğrafyada, özellikle Türkiye'mizin de içinde bulunduğu Ortadoğu'da bütün dinlere, dillere, yaşayış ve düşünüş biçimlerine saygılı ve adaletli bir yönetim sergilemiş, bu nedenle de bu bölgede uzun yıllar barış ve huzur hüküm sürmüştür.

Genç Türkiye Cumhuriyeti Devleti de Osmanlıdan tevarüs ettiği bu barışçı din anlayışı ve politikasıyla diğer dünya devletlerine ve milletlerine güzel bir model oluşturmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında üç Türk diplomatımız, hayatlarını tehlikeye atma pahasına Musevi vatandaşlarımızı koruyup kollamışlardır. Daha bir çok örneği ile bu durum İslâm'ın ve Müslümanlar'ın diğer din mensuplarına bakışını yansıtmaları açısından gayet anlamlı bir örnektir.

³⁵ İsfehânî, Ebu Kasım Hüseyin b. Muhammed, Ragıb, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'an*, İstanbul, 1986, 562.

³⁶ İsfehânî, *el-Müfredât*, 770.

³⁷ İsfehânî, *el-Müfredât*, 487.

³⁸ İsfehânî, *el-Müfredât*, 170-171; Özek, Ali ve Arkadaşları, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, T.Diyaret Vakfı Yay., Ankara, 1993, 276.

5- Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak dini (İslâm) benimseyerek içselleştiren birey ve toplumların bu ilkelere bigane kalmaları düşünülemez. Söz konusu temel esaslar dünyadaki bütün insanlığa anlatılıp, benimsetilip, yaygınlaştırılırsa küresel ve toplumsal barış ve huzur ortamına o zaman ulaşılmış olur. Bu sayede dünya insanlığı açlık, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, ahlaksızlık, inançsızlık, adaletsizlik, yetersiz beslenme, eğitilme ve sağlık koşulları, dikta yönetimler ve terör girdabından kurtularak layık oldukları sivil, rahat ve huzurlu bir yaşam tarzına ulaşmış olurlar. İlahî dinlerin özellikle de İslâm'ın amacı insanları söz konusu küresel problemlerden kurtararak mutlu kılmaktır.

Netice de birey ve toplumların huzur ve güveni, dünyanın birlik, dirlik ve düzeni İslâm dininin öngördüğü, saf aklında makul bulduğu ilkelerle sağlanabilir. Çünkü insan bedeni maddeden, ruhu da Allah'tan müstağni değildir, ondan kopamaz.

Dinin insanlığı ulaştırmak istediği hedef, adaletin ve barışın hüküm sürdüğü bir yaşam biçimidir.

Küreselleş(tiril)en dünyanın problemleriyle bunalan insanlığın kurtuluğu, Allah'ın son elçisi Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği İslâm dininin öğretilerinde mündemiçtir. Yapılması gereken tek şey, İslâm düşüncesinin ve bilimlerinin yeniden üretilmesi meselesidir. Bu yapıldığı takdirde İslâm, zihniyet, düşünce, bilim, kültür, iktisat ve toplum yapısıyla Batı'dan dayatılan küreselleşme akımlarına istediği doğrultuda yön verebilecektir. Böylece de globalleşen dünyada söz sahibi olacaktır.

İslâm'ın kutsal kitabı Kur'an, dünya üzerinde yaşayan bütün insanlığa hakikati/gerçeği öğretmek ve onları huzura kavuşturmak için kendisine uzanacak hayırlı elleri beklemektedir...

KAYNAKÇA

AYDIN, Mehmet S, "Küreselleşmeye Genel Bir Bakış", *Siyasî, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme*, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002.

BOLAY, Süleyman Hayri, 'Küreselleşme ve Millî Kültürler', *Siyasî, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme*, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002.

CÜRCANÎ, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, *Kitabü't-Ta'rifât*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1416/1995.

ÇARIKÇI, Emin, 'Son yüzyılda Dünya Ekonomisi ve Türk Dünyası', *Millî Kültürler ve Küreselleşme*, Konya, 1998.

- DURALI, Teoman, *Çağdaş Küresel Medeniyet*, Sunuş Yay, İstanbul, 2000.
- Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik*, Konreal Adenaner Vakfı, Ankara, 2001.
- GÖLCÜK, Şerafettin, *Din ve Toplum*, Esra Yay., İstanbul, 2000.
- GÜNGÖR, Erol, *İslâm'ın Bugünkü Meseleleri*, Hicretin 15. Yüzyılına Armağan, Ötüken Yay., İstanbul, 1991.
- İBN MANZUR, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut, 1996.
- İSFEHÂNÎ, Ebu Kasım Hüseyin b. Muhammed Rağib, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'an*, İstanbul, 1986.
- ALTUNTAŞ, HALİL- ŞAHİN, MUZAFFER, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara, 2002.
- KOMİSYON, *Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, Ankara, trs.
- ÖZEK, Ali ve Arkadaşları, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, T. Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1993.
- MÂTÜRÎDÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Âyât ve's- Suver min Te'vilâti'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Vanlıoğlu, Mürâca, Bekir Topaloğlu, İstanbul, 2003.
- MUHAMMED ESED, The Message of The Qur'ân, (Kur'an Mesajı Meal-Tefsir), Çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret yay. İstanbul, 1997.
- NORTBOURNE, Lord, *Modern Dünyada Din*, Çev. Şahabettin Yalçın, İstanbul, 1995.
- ÖZARSLAN, Selim, "Terör ve Kelami Perspektiften İslam'ın Teröre Bakışı", *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C:11, Sayı: 2, Elazığ-2001.
- TÜMER, Günay- Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak yay. Ankara, 1993